

Ірина Харченко

Проблема формування професійної компетентності майбутнього керівника танцювального колективу

У наш час Україна зазнала змін у всіх сферах суспільного, освітнього і культурного життя. Ці зміни вимагають формування нової особистості у процесі навчання. Не останнє місце займає і формування особистості керівника танцювального колективу.

Нині керівник танцювального колективу є працівником освіти, який передає досвід сприйняття хореографічного мистецтва, формує знання про основи хореографії, оволодіння музично-пластичним образом на основі вивчення танцювальних рухів. Підготовка учнівської молоді в танцювальному колективі є засобом, який може поліпшити стан розвитку хореографічного мистецтва під час концертно-предметної діяльності.

Аналіз наукової літератури свідчить про постійний інтерес науковців до проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя. Вченими, зокрема, досліджено: психолого-педагогічні проблеми становлення майбутніх учителів (А. Богуш, І. Богданова, Е. Карпова, Н. Кічук, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Линенко, В. Моляко, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Р. Хмелюк, О. Цокур та ін.); особливості формування професійної компетентності вчителя (В. Адольф, І. Бех, В. Баркасі, Т. Браже, М. Галагузова, С. Гончаренко, О. Добудько, І. Зязюн, В. Кричевський, Н. Ничкало, О. Савченко, Н. Тарасевич, О. Шиян та ін.); підготовка майбутніх учителів у галузі хореографічної освіти (Л. Андрощук, М. Тихонов, О. Тарнцева та ін.).

Важливе місце відводиться розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя, яка передбачає вільне оволодіння предметом, усвідомлення своєї ролі у навчанні та вихованні учнів, володіння професійно-педагогічними якостями. Проте проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів хореографії – керівників танцювальних колективів потребує подальшого дослідження та узагальнення.

Метою статті є визначення сутності та структурних компонентів професійної компетентності майбутніх учителів – керівників танцювальних колективів.

Як відомо, під компетентністю людини педагога розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині ідентифікувати і розв'язувати незалежно від ситуації проблеми, характерні для певної сфери діяльності [5].

Так, Т. Браже вважає, що педагогічна компетентність містить у собі такі компоненти: знання (культурологічні, педагогічні та інші), педагогічні вміння та навички, здатність до самоосвіти та самовиховання, спроможність

отримувати від своєї роботи конкретні результати, що відповідають загальноприйнятим вимогам, здатність вирішувати творчі завдання.

В. Болотов та В. Серіков [1] висловлюють думку, що психологічний механізм формування компетентності значно відрізняється від формування понятійного, академічного знання. На думку науковців, компетентності навчити неможливо. Компетентною особистість може стати лише сама, знаходячи та випробовуючи різноманітні моделі поведінки в цій предметній галузі, обираючи із них ті, які в найбільшій мірі відповідають його стилю, інтересам, естетичному смаку та моральним орієнтирам.

Дослідники А. Вербицький, Н. Кузьміна визначають професійну компетентність педагога через систему знань, умінь, навичок, без урахування мотиваційно-потребної сфери вчителя.

Дещо ширше дане поняття розглядають І. Зязюн [4], А. Маркова [3]. Так, І. Зязюн під професійною компетентністю вчителя розуміє знання предмета, методики його викладання, педагогіки й психології та рівень розвитку професійної самосвідомості [4]. А. Маркова тлумачить професійну компетентність педагога як його обізнаність про знання й вміння та їх нормативні ознаки, що необхідні для виконання цієї праці; володіння психологічними якостями бажання для дії виконання, реальна професійна діяльність згідно з еталонами та нормами [3, с. 84].

Погоджуючись з цим, ми вважаємо, що для ефективного здійснення обраної професії, випускник педагогічного вузу насамперед повинен володіти знаннями фундаментальних ідей, принципів та теорій базової науки, а також знати сучасні цілі та задачі освіти по предмету, який викладає.

Як відомо, знання – це особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення діяльності, яка характеризується усвідомленням їх істинності. Можна повністю погодитись з тим, що «теоретичні знання розширюють межі індивідуального досвіду вчителя, спрямовують і організують цей досвід, дозволяють осмислити його в системі досвіду соціального і, таким чином, відкривають можливості для його вдосконалення і розвитку» [4].

Д. Корабельнікова [2] розрізняє знання двох типів: ключові, які відображають найбільш загальні явища хореографічного мистецтва, зокрема знання щодо пластично-рухової мови, історичного розвитку хореографічного мистецтва й закономірностей композиційної будови танцю; часткові, до яких відносяться знання та практичні навички у виконанні основних рухів різних танцювальних напрямків (класичний, народно-сценічний, історико-побутовий, бально-спортивний та сучасний танець), знання біографічних відомостей життя та творчості видатних хореографів, балетмейстерів і виконавців, знання історії створення значущих для розвитку мистецтва хореографічних постановок, елементарні знання теорії музики тощо.

Отже, можна визначити основні педагогічні знання, якими вчитель-хореограф має володіти: з історії хореографічного мистецтва; з народної танцювальної творчості; видів хореографічного мистецтва, стильових особливостей та специфіки виконання окремих рухів та танців різних епох, народів; найбільш вагомих хореографічних творів видатних балетмейстерів світу; систем хореографічної освіти і виховання дітей; основних напрямків і перспектив розвитку освіти та педагогічної науки в Україні, близькому зарубіжжі, світі; методики організації роботи з дитячим хореографічним колективом; психології танцювальних та музичних здібностей людини; особливостей вікового фізіологічного розвитку дітей; теорії та методики викладання хореографічних дисциплін; основної, спеціальної, науково-методичної, інформаційно-бібліографічної літератури з мистецтвознавства, педагогіки, хореографічного мистецтва та виконавства.

На думку вчених Т. Ільїної, І. Райченко, до структури професійних знань також належать знання в галузі культурології, управління, знання з професійно-педагогічного вдосконалення.

Професійна компетентність майбутніх учителів хореографії не можлива без знання ними принципів, методів, форм, процедур пізнання і перетворення педагогічної діяльності, в знанні загальнонаукової методології, сформованості світогляду, розвиненості умінь з організації і проведення педагогічних досліджень, обізнаності з методологічних норм та уміння їх застосовувати в процесі вирішення проблемних ситуацій, здатності до інноваційної діяльності, наукового обґрунтування, критичного осмислення та творчого застосування деяких концептуальних положень, уміння прогнозувати, проектувати та управляти навчально-виховним процесом.

До складу практично-творчого компоненту фахової компетентності майбутнього вчителя хореографії включено педагогічні та хореографічно-виконавські уміння і навички, до яких можуть бути віднесені сформованість і відпрацьованість різних видів танцювальної техніки, артистизм, володіння процесом виконання, вміння перевтілюватись та передавати художні образи, навички хореографічної імпровізації. Отже, окреслимо виконавсько-педагогічні вміння, необхідні вчителю хореографії: творчо проводити заняття хореографії у відповідності з метою, принципами і завданнями організації навчально-виховної роботи. Також для здійснення педагогічної діяльності на високому професійному рівні для майбутніх учителів є необхідною сформованість загальнопедагогічних умінь: інтелектуальних, комунікативних, організаторських.

Так, педагогічна компетентність не можлива без здатності студентів ефективно виконувати операції логічного мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, виділення головного та ін.) у процесі вирішенні проблем і завдань професійної діяльності. Для цього необхідна сформованість

інтелектуальних умінь, які сприяють розвитку педагогічного мислення, формуванню глибоких і дієвих знань.

Відомо, що для здійснення ефективної педагогічної діяльності важливі комунікативні уміння. Тому здатність майбутніх учителів спілкуватися з учнями та їхніми батьками, колегами, обмінюватися інформацією, є однією з умов, яка продукує відчуття студентами впевненості, переконаності у власній здатності налагоджувати педагогічно доцільні відносини з ними, а отже діяти ефективно. Комунікативні вміння включають групи перцептивних умінь, власне умінь вербального спілкування та умінь педагогічної техніки. Перцептивні уміння мають вияв на початковому етапі спілкування, це уміння розуміти учнів та їхніх батьків, колег. Для реалізації цих умінь на практиці необхідне знання ціннісних орієнтацій інших людей. Власне уміння вербального спілкування передбачають, по-перше, привернення до себе уваги (за допомогою мови, пауз, наочності), встановлення психологічного контакту з групою (для передачі інформації та її сприйняття вихованцями) та управління спілкуванням у педагогічному процесі. Уміння педагогічної техніки забезпечують ефективну взаємодію з учнями (батьками, колегами) в будь-яких ситуаціях, вони є зовнішньою формою поведінки педагога й допомагають йому створити власний професійний імідж, тобто сукупність візуального, внутрішнього, вербального та акторського образів.

Діяльність педагога-хореографа тісно пов'язана з залученням учнів у різні види діяльності, розвитком у них уваги, стійкого інтересу до навчання, потреби в знаннях, формування уміння вчитися та ін. Здатність ефективно виконувати таку роботу передбачає сформованість у студентів організаторських умінь, серед яких виділяються вміння формувати морально-ціннісні установки, організовувати сумісну творчу діяльність з метою розвитку соціально значущих якостей дітей тощо.

Відомо, що освіта весь час реагує на нові виклики цивілізації, суспільні реалії, враховує тенденції, перспективи розвитку людства, національного буття народу. Тому для майбутніх керівників танцювального колективу важливо володіти педагогічними технологіями, які зорієнтовані на динамічні зміни в навколишньому світі, ґрунтуються на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностях, соціально-адаптаційних можливостях особистості. Володіння педагогічними технологіями дозволить майбутнім учителям розвивати в учнів здібності, які будуть необхідні їм для того, щоб самостійно визначитися у світі, приймати обґрунтовані рішення щодо свого майбутнього, бути активними і мобільними суб'єктами на ринку праці.

Отже, для здійснення ефективної педагогічної діяльності сучасним учителям хореографії необхідно володіти основами педагогічних технологій, а також відчувати внутрішню потребу в їх постійному застосуванні та використанні, що означає розуміння ними сутності педагогічних інновацій, вміння осмислювати педагогічні інновації в контексті особливостей свого

предмету, співвідносити їх з власними інтересами та досягненнями, застосовувати у своїй професійній діяльності, вміти бачити можливі педагогічні ускладнення інноваційних розробок.

У контексті впровадження «компетентнісного підходу» та методологічної переорієнтації змісту мистецьких дисциплін постає питання щодо розвитку ціннісних орієнтацій майбутніх учителів. У педагогічній літературі ціннісні орієнтації розглядаються як відносно стійка система фіксованих установок особистості, зумовлена певними цінностями, яка виявляється в здатності суб'єкта до цілісного усвідомлення й адекватного переживання явищ дійсності й мистецтва, готовності до вибіркової оцінної діяльності в будь-якій сфері. Тому важливу роль відіграє особистісне ставлення майбутніх учителів-хореографів до танцю і процесу його пізнання, постає питання необхідності виявлення кожним індивідом особистісного сенсу хореографічного твору. Певна кількість дослідників вважає, що саме навчальний процес закладає ціннісно-мотиваційні основи професійно-педагогічної діяльності вчителя та розглядає мотивацію як психологічну реальність (ціннісні орієнтації, потреби, мотиви), реалізовану в навчанні. Тому ціннісно-орієнтаційний компонент визначається не тільки з позицій об'єктивно-ідеальних норм, необхідних учителю, але й з позицій реального навчального процесу.

Фахова компетентність вчителя хореографії розглядається як здатність до освітньої діяльності на основі сформованих хореографічних, виконавських та педагогічних знань, умінь та навичок, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до явищ хореографічного мистецтва відповідно до суспільних вимог та цінностей. Структура фахової компетентності майбутнього вчителя-хореографа складається з трьох компонентів: когнітивного (фахові знання), практично-творчого (хореографічні та педагогічні вміння), ціннісно-орієнтаційного (ціннісні орієнтації особистості у професійній сфері), які забезпечують успіх педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеала к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
2. Корабельнікова Д. С. Сутність і структура фахової компетентності вчителя хореографії / Д. С. Корабельнікова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 4. – 336 с.
3. Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова. – М., 1993. – С. 18–71.
4. Педагогічна майстерність / за ред. І. А. Зязюна. – К., 1997. – С. 30.
5. Столяренко Л. Д. Психология и педагогика в вопросах и ответах : учебное пособие для студентов вузов / Л. Д. Столяренко. – М. : «АСТ» ; Ростов-на-Дону, 1999. – С. 453.